

Bouw niet langer kampioen ziekteverzuim

Goed nieuws voor Nederland: werknemers zijn steeds minder vaak ziek. Het percentage is al enige jaren dalende, zelfs in de bouw, dat traditioneel het hoogste verzuim kende. Het ligt aan de conjunctuur, zeggen de kenners. Bij een slechte economie heet griep ineens verkoudheid. Maar ook verbeterd beleid en de wet Poortwachter laten effecten zien.

Door Astrid van Unen Foto door Lise Sarfati/Magnum/Hollandse Hoogte

De jongste cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) tonen een gemiddeld ziekteverzuim van 4,7 procent. In 2002 was dit nog 5,3 procent. Gemiddeld melden werknemers zich 1,3 keer per jaar ziek, zo meldt de eerste rapportage van de Nationale Verzuimstatistiek. In de bouwsector ligt het gemiddelde percentage slechts twaalfde procent hoger: 4,9. “Ze zeggen altijd dat ziekteverzuim verband houdt met de conjunctuur”, probeert Yde van der Burgh van FNV Bouw toe te lichten. “De bouw is heel conjunctuurgevoelig. In de afgelopen jaren zijn in deze sector heel veel banen verloren gegaan. Zo’n achttienduizend en dat is 10 procent van de werkgelegenheid in de bouw. Dan heb ik het alleen over de bedrijven die onder de bouw-CAO vallen. We merken hier dat mensen zich erg druk maken of ze hun baan kunnen behouden. Dus gaan ze zich zo weinig mogelijk ziekmelden. Nu gaan ze als ze tegen de griep aanzitten toch werken. Of wat vroeger griep heette, heet nu verkoudheid.” Er bestaat ook een verband met de instroom in de WAO. Ruim drie jaar geleden bleek uit onderzoek van het UWV dat de bouw van een relatief hoge instroom naar een redelijk normale instroom is gegaan. Tussen 1990 en 1997 is het WAO-risico in de bouw met meer dan de helft gedaald: van 2,8 procent naar 1,25 procent. Het zit nog wel iets boven het landelijk gemiddelde, maar steekt er niet meer zo uit. “Eén van de conclusies was dat de instroom is gedaald door toenemende aandacht voor de arbeidsomstandigheden”, zegt Van der Burgh. “Er is in de bouw veel gedaan aan arbo-beleid. Bijvoorbeeld het invoeren van tilnormen. Dat heeft veel effect

gehad. De steigers zijn verbeterd, waardoor er minder mensen afdonderen.” Verder staat in de conclusies van het onderzoek dat door een sterk technologische ontwikkeling de arbeidsomstandigheden zijn verbeterd. Preventiebeleid heeft waarschijnlijk een belangrijke rol gespeeld. Van der Burgh noemt nog een oorzaak. “In de bouw-CAO is opgenomen dat werknemers recht hebben op een periodiek arbeidsgeneeskundig onderzoek (pavo), dat door de arbo-dienst wordt uitgevoerd, in samenwerking met Arbouw. Er hebben al zo’n zestigduizend werknemers een pavo gehad. Ouderen worden iets vaker onderzocht dan jongeren. In die pavo zit een apart instrument: de WAO-indicator. Dat is een belangrijk systeem om te alarmeren.”

Zwakke broeders

Ook Chantal Melser van het CBS noemt als eerste de conjunctuur als oorzaak voor dalend ziekteverzuim. “Vanaf 2002/2003 is het ziekteverzuim in alle sectoren omlaag gegaan. Dat geldt dus voor alle bedrijven. Dat zou met drie oorzaken te maken kunnen hebben. In de eerste plaats de conjunctuur: als het goed gaat met de economie worden alle mensen aangenomen. Ook de zwakke broeders, bij wijze van spreken. Gaat het slechter, dan geldt meestal het last in, first out-principe en gaat het ziekteverzuim vanzelf omlaag. Door een slechtere economie komen er minder opdrachten binnen en zou de werkdruk lager kunnen liggen. Verder zijn mensen bang om hun baan te verliezen. Volgens de Randstadmonitor van vorig jaar zei 15 à 16 procent van de ondervraagden zich minder vaak ziek te melden. Dit is niet

allemaal met zekerheid te zeggen of te interpreteren, maar het zou verband kunnen houden.” De tweede oorzaak zoekt Melser vooral in de gezondheids- en welzijnssector, waar het ziekteverzuim ook altijd heel hoog lag. “Daar zijn in de afgelopen jaren verschillende arboconvenanten afgesloten om meer aandacht te besteden aan arbeidsomstandigheden. Dat heeft geleid tot een daling van het ziekteverzuim. In de welzijnssector zijn er meer mensen aangenomen, zodat de werkdruk lager ligt. Van alle sectoren is hier het ziekteverzuim het sterkst gedaald.”

In 2004 meldde het ministerie van Sociale Zaken dat de kans om arbeidsongeschikt te worden voor werknemers in de academische ziekenhuizen gehalveerd was sinds de sector in 2001 heeft afgesproken meer aandacht te besteden aan arbeidsomstandigheden. In dat jaar werd 1,32 procent van de werknemers arbeidsongeschikt. In 2003 was dit gedaald tot 0,64 procent. Het ziekteverzuim daalde in deze periode van 6,7 naar 5,2 procent. Door het lagere verzuim zijn in de academische ziekenhuizen dagelijks negenhonderd mensen meer aan het werk dan voor de afspraken over arbeidsomstandigheden. Melser voert de invoering van de wet Poortwachter in april 2002 als derde oorzaak aan. In de CBS-cijfers springen twee sectoren er wat betreft laag ziekteverzuim uit: de delfstofwinning (3,7 procent) en de detailhandel (3,5 procent). “In de delfstofwinning gaat het om een kleine groep”, licht Melser toe. “Eind 2003 had deze sector zo’n negenduizend werknemers. Daardoor krijg je grote fluctuaties, dus als er een zich ziek meldt, heeft dat meteen grote invloed op de cijfers. Wat betreft de detailhandel: grotere bedrijven hebben traditioneel meer ziekteverzuim dan kleine. In de detailhandel zitten meestal kleine bedrijven. Daar is de sociale controle misschien groter. En als je bijvoorbeeld maar met tweeën werkt, dan belast je je collega wel erg als je je ziek meldt. Dat zou een drempel kunnen zijn.”

Geen lopende-band-werk

Bij de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM), sector delfstofwinning, heerst inderdaad een laag ziekteverzuim: in 2004 was dat 2,5 procent. De NAM heeft 1800 medewerkers in dienst:

twaalfhonderd werken op kantoor en zeshonderd in het veld. “We denken dat we dat lage cijfer te danken hebben aan ons verzuim- en preventiebeleid”, zegt Reinier Treur van de NAM. “We hebben een eigen arbo-dienst die ook een aantal niet-verplichte taken in zijn pakket heeft. We hebben meerdere eigen fysiotherapeuten in ons bedrijf, waar medewerkers gebruik van kunnen maken. Twee bedrijfsmaatschappelijk werksters staan klaar, ook voor privé-problemen. Als een medewerker toch ziek wordt, dan zetten we daar het verzuimbegeleidingsbeleid op, vooral bij langdurig of regelmatig verzuim. Bij bepaalde gevallen is het sociaal-medisch team betrokken. Daar zitten een bedrijfsarts, een personeelsadviseur, een afdelingshoofd en eventueel een bedrijfsmaatschappelijk werkster bij. Zij proberen te kijken of er factoren zijn die het ziekteverzuim beïnvloeden. Bijvoorbeeld de manier van leidinggeven of de arbeidsomstandigheden.” Maar ook de betrokkenheid van de werknemers bij het bedrijf speelt volgens Treur een rol. “De medewerkers zijn in het algemeen erg betrokken en trots op hun bedrijf. We geven mensen zoveel mogelijk verantwoordelijkheid, ook laag in de organisatie. En we zijn een kernspeler in de nationale energievoorziening. Dat geeft extra verantwoordelijkheid en brengt saamhorigheid.” De laagste score op de Nationale Verzuimstatistiek van het CBS staat op naam van de detailhandel: 3,5 procent. Kees Verhoeven van MKB Nederland noemt als eerste oorzaak: “Werken in de detailhandel is heel leuk en dat is altijd goed voor het ziekteverzuim. Je hebt er altijd met mensen te maken en dat doet werknemers goed. Dat is een gegeven; ook in de horeca is het ziekteverzuim laag. Verkopen is heel leuk en je maakt mensen blij.” Verder is volgens Verhoeven de detailhandel een bedrijfssituatie waar veel mogelijk is. “Je kunt vaak een eigen invulling aan je werk geven. Het is heel gevarieerd werk: in het magazijn, inpakken, verkopen, meedenken over de inrichting van de winkel. Kleinschalige bedrijven hebben een menselijker maat. Er wordt veel meer gekeken naar de mensen die er werken. Het is geen lopende-band-werk.” Vaak zijn het ook jonge mensen die kiezen voor de detailhandel en zij hebben veelal een tijdelijk contract. “Flexibele contracten zijn aantrekkelijk”, stelt Verhoeven. “Je kunt als moeder van een paar kinderen gemakkelijk een paar dagen in de winkel staan. Dat is in andere sectoren vaak moeilijker. Bovendien zit er een andere kant aan tijdelijke contracten: als iemand zich vaak ziek meldt, wordt zo’n contract niet meer verlengd. De mogelijkheid om van een ziek iemand af te komen is in deze sector groter.”